

lla in 2002 (foto Marga Mulder)

Restauratie van een villa met vrienden

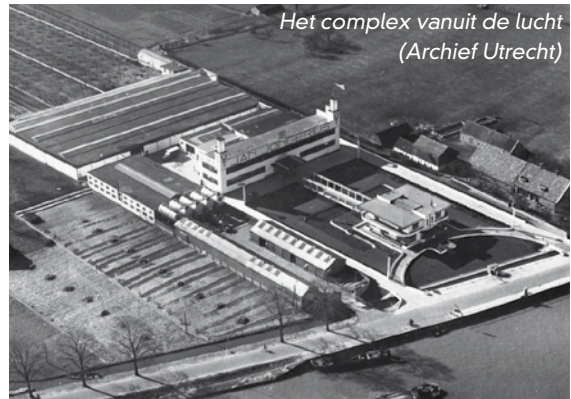
De renovatie van het Jongeriuscomplex is een interessant project dat wij graag op de voet volgen.

Jongeriuscomplex deel 1

Aan de Utrechtse Kanaalweg ligt het Jongeriuscomplex.

Veel Utrechters kennen het fabrieksterrein met de villa van de baas nog wel: in de bloeitijd van het bedrijf, waar o.a. Fords werden geassembleerd, werkten eind jaren dertig ruim 750 mensen. Na het faillissement is in 1955 het kantoorgebouw van de voormalige firma Jan Jongerius

N.V en de bijbehorende villa met tuin in gebruik genomen door het Ministerie van Defensie. Je zou er zo voorbijfietsen! Maar niet architecten Belinda van Buiten en Antoni Folkers van FBW Architecten, die een paar jaar geleden op de fiets heel Utrecht afstruinden op zoek naar een kantoorpand. Het complex werd herontdekt en het architectenbureau werd initiatiefnemer van een bijzonder project. Inmiddels zijn we vier jaar verder en zijn er veel activiteiten rondom het Jongeriuscomplex. De Stichting Vrienden van het Jongeriuscomplex heeft zich het lot van deze bijzondere panden aangetrokken. Langs het Merwedekanaal bruist het nu van activiteiten: er wordt gezaagd, geboord, getimmerd en geverfd. De villa, een unicum in de Nederlandse architectuur, wordt gerestaureerd dankzij de Vrienden.

Vrienden van het Jongeriuscomplex

Najaar 2006 vroeg FBW architecten om aandacht voor het complex en deed een oproep in de krant naar wie mogelijk de architect zou kunnen zijn. Dit bericht resulteerde in contacten met verontruste nazaten van Jan Jongerius en snel daarna tot de oprichting van de Stichting Vrienden van het Jongeriuscomplex. Het doel van de stichting werd helder en duidelijk geformuleerd: het behoud en opnieuw in gebruik nemen van de panden. De bijzondere villa was de Rijksmonumentendienst niet ontgaan; sinds 2001 staat het pand op de Rijksmonumentenlijst. De stichting heeft er alles aan gedaan om de overheid te overtuigen van de samenhang tussen villa, kantoorgebouw en de tussenliggende tuin, met een bijzondere betonnen pergola. Deze inspanningen resulteerden in het besluit van de gemeente Utrecht om het kantoorpand en de tuin aan te wijzen als beschermd gemeentemonument. Hiermee lijkt de eenheid van het complex gegarandeerd: een succes voor de Vrienden.

Een villa in de steigers

Vlak voor de zomervakantie van 2010 is begonnen met de restauratie van de villa, die in de crisisjaren werd gebouwd en is opgeleverd in 1937. De Bastiaanshof, genoemd naar de oude woning van Jongerius' ouders op het terrein – waar Jan ook geboren werd - moet in de aanloop naar de Tweede Wereldoorlog een verpletterende indruk gemaakt hebben. Vermoedelijk was Jan Jongerius ook zelf de bouwheer. Het verhaal gaat dat hij terugkwam van een buitenlandse reis met op de achterkant van een sigarendoosje een schets van de villa. Onderzoek heeft nog geen enkele naam van een architect aan het gebouw kunnen koppelen. Het zou zomaar kunnen dat Jan Jongerius zijn droomhuis zelf ontworpen heeft, geïnspireerd door wat hij zag op zijn reizen naar Afrika en Amerika. De stralend witte villa, opgetrokken uit gewapend beton en metselwerk, ademt een exotische, zuidelijke sfeer.

De restauratie en herbestemming van de villa vraagt om specialistische kennis en ervaring op het gebied van jonge monumenten. Om die reden heeft FBW archi-

De villa aan de achterzijde, gezien vanuit de tuin. Foto: Irma Gondrie

tecten Bertus Mulder als extern adviseur bij het project betrokken. Hij restaureerde eerder het Rietveld Schröderhuis in Utrecht, hij voltooide onlangs de restauratie van het Rietveldpaviljoen in het Kröller-Müllermuseum en tekende voor de restauratie van het Zuiderbad in Amsterdam. Deze rijke ervaring brengt hij in bij de restauratie van de villa.

De villa, na meer dan 70 jaar nog steeds met een moderne uitstraling, is symmetrisch van opzet. Dat laatste geldt ook voor de tuin. Een pergola verbindt de villa met het kantoorgebouw, eveneens symmetrisch opgezet.

De restauratie begon met het verwijderen van alle stalen raamkozijnen. Staal had Jan Jongerius natuurlijk voldoende in zijn

fabriek. Maar de werkzaamheden startten niet eerder dan dat alle binnenwerk met houten panelen beschermd was: de houten lambriseringen en de monumentale trap in de hal zijn geheel verdwenen achter het hout. Inmiddels staat de hele villa in de steigers en laat zich de fraaie architectuur raden. Momenteel wordt er hard gewerkt aan het dak: het overstek was bij oplevering al te zwaar voor zichzelf. Het streven is voor de Kerst de werkzaamheden aan het dak afgerond te hebben. Ook het balkon rondom de verdieping bleek onvoldoende in staat het eigen gewicht te dragen. Dit zal geheel vervangen worden en teruggebouwd. Gezien de toekomstige functie van het gebouw moet worden voldaan aan zwaardere eisen wat betreft belasting. Om een oneigenlijke verhoging van de nieuwe balustrade te vermijden zullen de bloembakken erlangs (ook al te zien op historische foto's) verbreed worden. Zo wordt op een slimme manier aan regelgeving voldaan maar wordt het oorspronkelijke beeld niet aangetast. Wijzen deze 'ondeugdelijke constructies' erop dat Jan Jongerius zelf de architect van het woonhuis is?Wordt vervolgt!

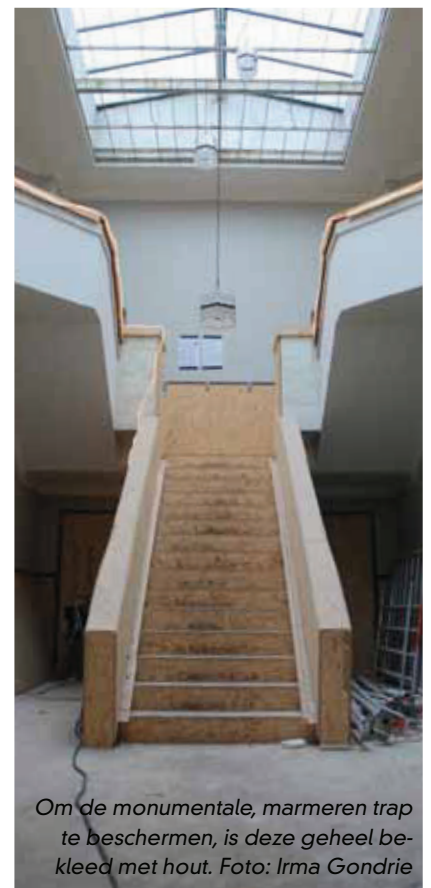
Wie was Jan Jongerius?

Rond 1920 had Jan Jongerius een succesvol tuindersbedrijf. Paard en wagen voor het transport van zijn groenten en fruit vond hij al snel te langzaam gaan; hij zag meer in de auto en in korte tijd ontwikkelde hij zich tot een ondernemend zakenman. Hij ging naar Amerika en kwam terug met contracten met Ford en Texaco en binnen enkele jaren ontwikkelde hij zich als grootindustrieel langs het Merwedekanaal. Hij introduceerde de eerste Caltex benzinepompen en hij werd de grootste Forddealer van Nederland. Zijn constructie- en carrosseriebedrijf werd een begrip in Nederland en iedereen wist wie Jan Ford was. Hij bezat in heel Nederland benzinstations (Texaco) en in zijn fabriekshallen aan het kanaal fabriceerde hij auto- en vliegtuigmotoren, touringcars en vrachtwagens. Ook als succesvol zakenman bleef hij actief in groente en fruit. Zo vermeldt de Utrechtsche Courant op 20 april 1940 dat 'uit de kassen van den heer Jan Jongerius – den bekenden Ford-dealer – heden op de Utrechtsche veiling de eerste kersen werden aangeboden, welke primeur door Amsterdamsche grossiers gekocht werd tegen een prijs van 8-10 cts. per stuk'.

Jan pakte alles groots aan: eind 1938 vierde hij zijn 50ste verjaardag in de pas opgeleverde villa. Henri Ford stuurde hem een felicitatietelegram. Een jaar later, wanneer hij 25 jaar getrouwd is, spelen zich in de Bastiaanshof Hollywoodachtige taferelen af. Jan Jongerius overleed op 27 april 1941 op de leeftijd van 52 jaar.

*Jan Jongerius 1938
Privé-archief Jan Jongerius*

Om de monumentale, marmeren trap te beschermen, is deze geheel bekleed met hout. Foto: Irma Gondrie